यशवंतराव चव्हाण आणि पंचायतराज व्यवस्था

संपादक
डॉ. राजेश करपे | डॉ. गणेश मोहिते

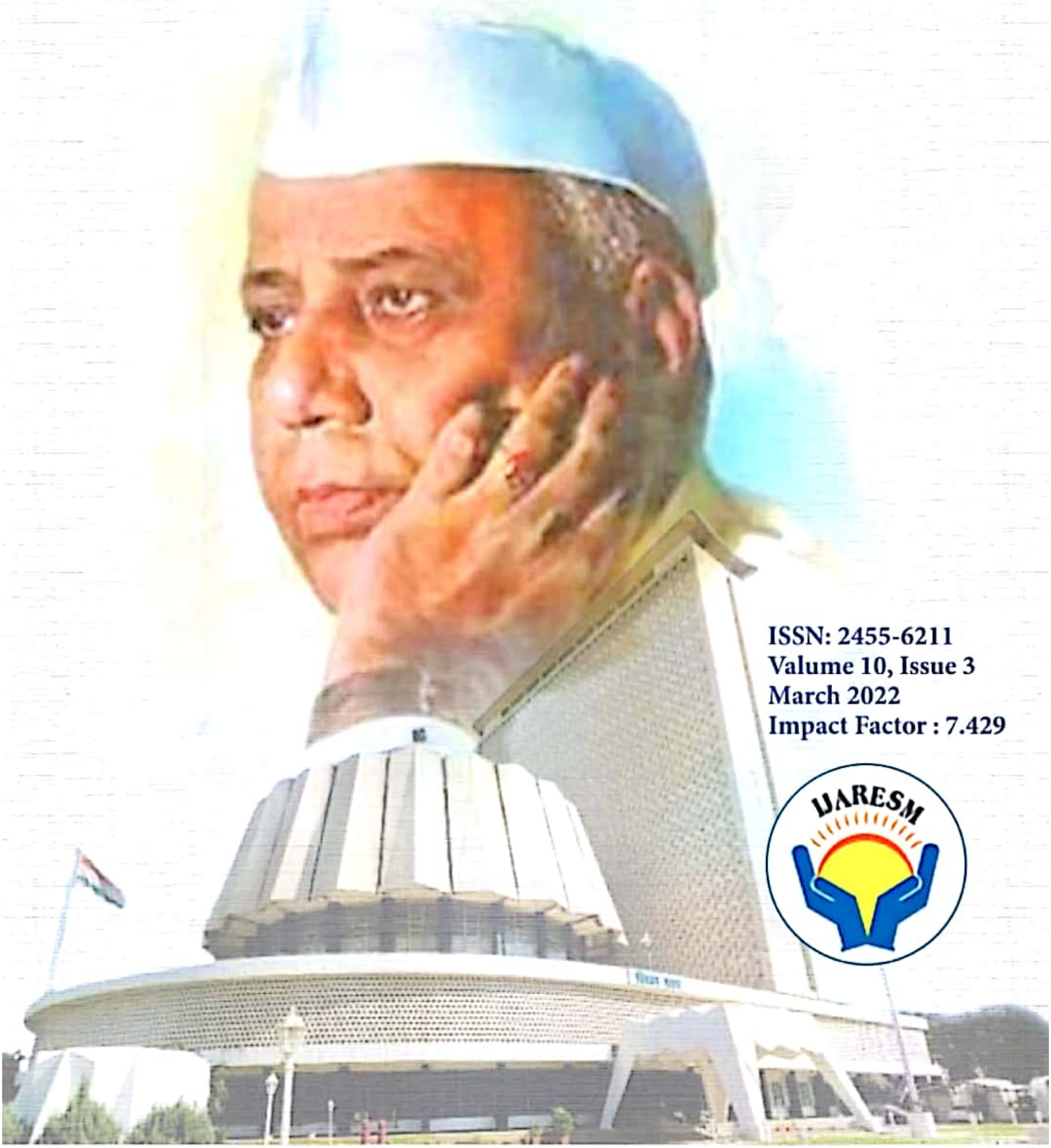

ISSN: 2455-6211
Valume 10, Issue 3
March 2022
Impact Factor : 7.429

IJARESM

Scanned by CamScanner

International Journal of All Research Education and Scientific Methods (IJARESM), ISSN: 2455-6211
Volume 10, Issue 3, March- 2022, Impact Factor : 7.429, Available online at : www.ijaresm.com

... अनुक्रम...

२०१)	डॉ. कैलास इंगळे	७९८
२०२)	डॉ. रमेश वलभीम जाधवर	८०२
२०३)	प्रा. डॉ. संतोष तुकाराम कदम	८०६
२०४)	डॉ. राखी सिद्राम सलगर	८११
२०५)	डॉ. प्रमोद राजेंद्र	८१६
२०६)	प्रा. डॉ. रमाकांत तिडके	८२४
२०७)	श्रीमती सय्यद एस. एस.	८२७
२०८)	संदीप संपतराव चाळक	८३१
२०९)	प्रा. डॉ. विनायक पवार, प्रा. कृष्णा उ. नागरे	८३५
२१०)	प्रा. डॉ. गिरी डी. व्ही.	८४०
२११)	प्रा. डॉ. पवार अविनाश विलासराव	८४३
२१२)	प्रा. बालाजी रावसाहेब बोडके	८४८
२१३)	प्रा. डॉ. जाधवर वी. डी.	८५४
२१४)	प्रा. डॉ. डी. एम. पंदिलवाड	८५७
२१५)	प्रा. डॉ. नितिन चांगोले	८६०
२१६)	खंडेराव हरिभाऊ काळे	८६३
२१७)	अमोल आदिनाथ अवचार	८६६
२१८)	प्रा. श्रीमती सुनिता किसन भोसले, प्रा. महेश न. गायकवाड	८७०
२१९)	प्रा. अक्षयकुमार बाळासाहेब हारेपाटील	८७३
२२०)	संतोष रामराव डवरे	८७७
221)	Dr. Milind Y. Mane	880
२२२)	आसो. प्रो. डॉ. गंगणे आर. व्ही.	८८३
२२३)	डॉ. सुखनंदन उत्तमराव ढाले, रुपाली वसंतराव देशमुख	८८७
२२४)	कु. सुशीला असाराम शेजवळ, कु. छाया अनिल वाकोडे, प्रा. डॉ. सय्यदा रुकसाना तव्वस्सुम	८९२
२२५)	डॉ. वैशाली शेषराव पेरके	८९६
२२६)	डॉ. मथुरा मेवाड	९०३
२२७)	डॉ. आर. वी. काळे	९०७
२२८)	डॉ. शेखर मगर	९११
२२९)	प्रा. डॉ. गणेश मोहिते	९१६
२३०)	स. प्रा. मोरे तुकाराम सुर्यभानराव	९२०
२३१)	डॉ. गोपाल गांगर्डे	९२४
२३२)	अहिरे भगवान विठ्ठल, प्रो. डॉ. सदाशिव सरकटे	९३१
२३३)	प्रा. डॉ. शत्रुघ्न फड	९३६
२३४)	प्रो. डॉ. मनोहर सिरसाट	९४२
२३५)	प्रा. सतीश रावसाहेब कदम, श्री. सिडास प्रेमदीप मारोतराव	९४६
२३६)	प्रा. वनसोडे सुवर्णा	९५०
२३७)	प्रा. डॉ. प्रिया भा. वोचे	९५४
२३८)	डॉ. सतीश मस्के	९५९
२३९)	ज्ञानेश्वर उद्धवराव अवचार, प्रा. डॉ. कैलास अर्जुनराव ठोंबरे	९६३
२४०)	सुजाता गिरधारी चव्हाण, डॉ. दिलीप मिसाळ	९६७
२४१)	श्रीमती संगीता फकिरा भोसले	९७२
२४२)	डॉ. सुवर्णा भाऊसाहेब पाटील, डॉ. हंसराज दामोदर जाधव	९७७
२४३)	प्रा. डॉ. काळे अर्चना भगवानराव, प्रा. डॉ. काळे मनीषा भगवानराव	९८२
२४४)	प्रा. डॉ. मोघा शरदचंद्र पाठक	९८७
२४५)	प्रा. डॉ. पांडुरंग माणिक नवल	९९०
246)	Dr. Shirish Pawar	994
२४७)	प्रा. डॉ, राजेंद्र नामदेव मोरे	९९८
२४८)	डॉ. रेणुका दशरथराव वडवणे	१००४
२४९)	आशा सुभाष पाटील	१००७
२५०)	प्रा. डॉ. हरिप्रसाद विडवे	१०११
२५१)	प्रा. डॉ. शिंदे सचिंद्र कल्याणराव	१०१५
२५२)	सुजाता गिरधारी चव्हाण, डॉ. दिलीप मिसाळ	१०१८
२५३)	ज्ञानेश्वर उद्धवराव आवचार, प्रा. डॉ. कैलास अर्जुनराव ठोंबरे	१०२३
२५४)	प्रा. डॉ. मनीषा भगवानराव काळे, लता नारायणराव जाधव	१०२७
२५५)	प्रा. डॉ. एस. यु. गावंडे, प्रा. अमोल विश्वासराव तायडे	१०३४
२५६)	सोनाली अनिल घोलप, डॉ. सतीश अर्जुन भोसले	१०४१
२५७)	गायत्री अविनाश रवंदळे, डॉ. विशाल शिवाजीराव करपे	१०५०
२५८)	सौ. वैशाली विजयकुमार जवराळ, डॉ. विशाल शिवाजीराव करपे	१०५७
२५९)	प्रा. डॉ. एस. यु. गावंडे, प्रा. अमोल विश्वासराव तायडे	१०६३
२६०)	प्रा. डॉ. ललिता नामदेव राठोड	१०७०
२६१)	डॉ. विद्यादेवी मनोहर कांबळे	१०७४
२६२)	फुके दिपीका बाबुराव	१०७८
२६३)	डॉ. आघाव एन. वी, किशोर कैलास बांवडे	१०८२
२६४)	प्रा. डॉ. जायभाये भगवान नाना	१०८६
२६५)	प्रा. डॉ. सदाशिव हरिभाऊ सरकटे, फरांडे सारिका सांदिपान	१०९०
२६६)	डॉ. संजय कांबळे	१०९४
२६७)	प्रा. माने उषा यशवंतराव	१०९७
२६८)	कुवेर भरत पांडुरंग	११०२
२६९)	श्रीमती मिराबाई सिदाजी माने	११०६
२७०)	मीरा नारायण गायके	११०९
२७१)	स्वाती वसंत सुर्यवंशी	१११४

Scanned by CamScanner

International Journal of All Research Education and Scientific Methods (IJARESM), ISSN: 2455-6211
Volume 10, Issue 3, March- 2022, Impact Factor : 7.429, Available online at : www.ijaresm.com

यशवंतराव चव्हाण यांचे मराठी भाषेविषयक कार्य

प्रा. डॉ. गणेश मोहिते

उपप्राचार्य व सहाय्यक प्राध्यापक, बलभीम माहाविद्यालय, बीड. ४३११२२

---*****************---

यशवंतराव चव्हाण हे एक मुत्सदी राजकारणी असले तरी त्यांचे साहित्य आणि सांस्कृतिक वर्तुळाशी असलेले घनिष्ट संबंध सर्वश्रुत आहेत. राजकारणाच्या व्यस्ततेतून ते लेखन करीत असत. याच तळमळीतून भाषा व साहित्याच्या वृद्धीसाठी त्यांनी कार्य केले. यशवंतराव हेभाषाप्रेमी होते. त्यांचे मराठी भाषाविषयक विचार संस्कृतीच्या दृष्टिकोनातून आणि मानसशास्त्रीय संदर्भाने युक्त असे होते.त्रिभाषा सूत्र सांगत त्यांनी मराठी, हिंदी व इंग्रजी या तिन्ही भाषांचे महत्व अधोरेखित केले. त्यातल्या त्यात मराठी भाषा सक्षम व्हावी म्हणून त्यांनी आपल्या राजकीय कारकिर्दीतव्यापक भूमिकेतून तिच्या समृद्धीसाठी विशेष योगदान दिले आहे. म्हणूनच प्रस्तुत शोधनिबंधात त्यांच्या भाषाविषयक विचारांचा व कार्याचा परामर्श घेतला आहे.

मराठी भाषेविषयी यशवंतराव चव्हाण यांना अभिमान होता तसेच त्यांनी अन्य भाषांबद्दल दुराभिमानही अजिबात बाळगला नव्हता. मराठीचे महत्व स्पष्ट करताना राष्ट्रीय पातळीवर हिंदी तर जागतिक पातळीवर इंग्रजी आवश्यक असल्याचे त्यांनी आवर्जून नमूद केले आहे. मराठी भाषेवर त्यांनी भरभरून प्रेम केले. कला, नाट्य व संगीत यांचा सुकाळ केला. साहित्य संस्कृती मंडळाची स्थापना करून तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांच्या कुशल मार्गदर्शनाखाली मराठी साहित्याचा दरबार दरवळून सोडला. यातूनच पुढे मराठी सारस्वताचा मळा बहरून आला. या दरबारातील मानकऱ्यांवर यशवंतरावांनी लिहिलेले'नाट्याचार्य खाडिलकर', 'उदारमतवादी केळकर', 'प्रकाशाचा लेखक वि. स. खांडेकर', 'ग. त्र्य. माडखोलकर', ग.दि. माडगूळकर यांना आदरांजली वाहण्यासाठी लिहिलेला 'पापण्यात गोठविली मी आसवांची नदी' हा लेख आणि रशियाच्या दौऱ्यावर असताना व्होल्गा नदीच्या काठी वावरताना लिहिलेला 'शांतिचित्तीचे भस्म' हा लेख हे स्फुट लेखन त्यांचे भाषा आणि साहित्यावरील प्रेम प्रकट करणारे आहे. यशवंतरावांनी वेळोवेळी केलेली भाषणे 'सह्याद्रीचे वारे', 'युगांतर', 'माझी भूमिका' या ग्रंथात त्यांनी शब्दबद्ध केली आहेत. त्यांची भाषणे ही केवळ भाषणे राहिली नसून मराठी साहित्यसरितेचा ओघ बनली आहेत. जन्मतःच काही आगळेवेगळे गुण घेऊन आलेल्या यशवंतरावांचा अभ्यास, वाचन आणि मनन हा स्थायीभाव होता. त्या काळी मराठी साहित्यात नुकतीच प्रकाशित झालेली पुस्तकेही त्यांच्या संग्रही असत. मराठी प्रमाणेच संस्कृतचा देखील त्यांनी अभ्यास केला होता. इंग्रजीवरही त्यांचे प्रभुत्व होते. परदेशी दौऱ्यात अनेक इंग्रजी नाटके ते पाहत असत. अनेक इंग्रजी ग्रंथकारांचे ग्रंथ त्यांनी स्वतः खरेदी केले होते. इंग्रजी प्रमाणे हिंदीचाही व्यासंग त्यांनी वाढविला होता. राजकारणातले अग्रणी असलेले हे सत्पुरुष सरस्वतीच्या दरबारातील अग्रणी बनले होते. मराठी भाषेवरील प्रेम त्यांच्या वाचनातून, भाषा साहित्यविषयक विविध उपक्रमातून सदैव व्यक्त होत असे.

यशवंतराव चव्हाण यांनी 1 मे,1960 ला महाराष्ट्र राज्याच्या स्थापनेच्या वेळी शासनाची जी धोरणविषयक प्रमेय जाहीर केली त्यात मराठी ही ज्ञानभाषा व्हावी यासाठी महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळाची स्थापना केली. त्याचबरोबर भाषाविषयक उपक्रमांमध्ये भाषा सल्लागार मंडळ, विश्वकोश मंडळ, मराठी साहित्य महामंडळ, भाषाशुद्धी चळवळ, शुद्धलेखन विषयक नियम व सुधारणा याबाबतीत मोलाचे कार्य केले आहे. १९६२ मध्ये वाई

Scanned by CamScanner